

KÜTÜPHANE-İ UMUMİ-İ OSMANİ VE BAĞIŞ KOLEKSİYONLARI: ÇERKEŞŞEYHİZÂDE KİTAPLIĞI

Doç. Dr. Filiz DİĞİROĞLU

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

filiz.digiroglu@marmara.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9319-8340>

ÖZ

Kütüphanelerin oluşumunda uygulanan bir yöntem olarak bağış, kütüphaneyi zenginleştiren ama genel koleksiyonda sorun oluşturma potansiyeli de olan hassas bir mevzudur. Bu çalışmada bağış mefhumu ve kütüphaneye etkilerinden ziyade bağış koleksiyonların kütüphaneye intikal süreçlerine odaklanılmıştır. Bu süreçlerin bilinmesi ve kaydedilmesinin kurum tarihine sunacağı katkı muhakkaktır. Bu bağlamda bağışçı Çerkeşşeyhizâde ailesi örneğinden hareketle Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'deki bir bağış koleksiyonu ele alındı. Söz konusu koleksiyonun bağış teslim evrakından yola çıkılarak hazırlanan bu makalede, Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'nin bağışçılarına dair literatürün sessizliğine dikkat çekilmektedir. Kütüphane-i Umumi'deki diğer koleksiyonlar için de ulaşılabilen bağış hikayeleri ile birlikte kütüphane bağışçılarının tespiti, kıymetli sonuçlar verebilir. Kütüphanelerdeki koleksiyonların mahiyetini daha anlaşılır kılabilecek bir imkan olarak bu yaklaşımın kütüphane tarihine sunacağı perspektif aşıkardır. Aynı şekilde söz konusu yaklaşımın tüm Osmanlı kütüphanelerine teşmiliyle elde edilecek sonuçlar da ufuk açıcı olacaktır. Bu minvalde babalarının kitaplığını bağışlayan M. Bahaeddin ve M. Server Beyler gibi diğer bağışçıların da haklarının teslim edilmesi adına bu mütevazi çalışmanın bir yol açacağı düşünülmektedir. Ancak bu tür çalışmaların çoğalmasıyla birlikte ilk milli kütüphanemiz addedilen Kütüphane-i Umumi'nin bağışçı profili ortaya çıkarılabilir. Dolayısıyla bağışçılar ve koleksiyon sahiplerinin kimliklerinin belirlenmesi, özellikle bağış hikayelerinin derlenmesi, Kütüphane-i Umumi'nin kurumsal tarihine katkı sunacağı gibi kültür tarihimize de katkı sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane, Bağış, Koleksiyon, Kurum Tarihi, Kütüphane-i Umumi-i Osmanî, Çerkeşşeyhizade Tevfik Efendi

KUTUPHANE-I UMUMI-I OSMANİ AND DONATION COLLECTIONS: ÇERKESHSEYHIZADE COLLECTION

ABSTRACT

Donation as a method used in the formation of libraries is a sensitive issue that enriches the library, but also has the potential to create problems in the general collection. Here, the focus is on the donation collection transfer processes to the library rather than the donation concept and its effects on the library. Because knowing and recording these processes will contribute to the history of the institution. In this context, a collection of donations in the Library-i Umumi, which is considered our first national library, was considered based on the example of the donor Cherkeshsheyhizade family. One of the things that should be emphasized in this article, which is prepared based on the donation delivery document of the library in question, is the silence of the literature on the donors of the Library-i Umumi. However, along with donation stories that are also available for other collections of the Library-i Umumi, identifying library donors can give valuable results. We hope that this humble work will open a way for the rights of other donors such as M. Bahaeddin and M. Server Bey, who donated their father's library. However, with the proliferation of such studies, the donor profile of the Library-i Umumi can be revealed. Therefore, the compilation of donation stories as much as possible with the identities of donors and collection owners will be a contribution to the corporate history of the Library-i Umumi, as well as a service to our cultural history.

Keywords: Library, Donation, Collection, Institution History, Kutuphane-i Umumi-i Osmanî, Çerkesh Sheyhizade Tevfik Effendi

GİRİŞ

Kütüphanelerin oluşum sürecinde kitapların elde edilmesi ve koleksiyonların oluşturulması genellikle satın alma ve bağışlama usulleri ile gerçekleşmektedir. Osmanlı kütüphaneciliğinin son yüzyıllara kadar dayandığı vakıf kütüphaneleri geleneği özü itibarıyla bağış sistemi üzerine kurgulanmıştır. Elbette satın alımlar yapan, vakfiyelerde kitap satın alınmasını isteyen kütüphane sahipleri/kurucuları vardı ancak onlar da esasında kendi kitaplıklarını talebeler başta olmak üzere ihtiyacı olan okura ulaşması niyetiyle bağışlamaktaydılar. Bu makale öncelikle Osmanlı kütüphanelerinin bu köklü “bağış” geleneğinin XIX. yüzyılın son çeyreğinde kurulan Kütüphane-i Umumi-i Osmanî’de de sürdüğünü göstermektedir. Kütüphane-i Umumi-i Osmanî’deki bir bağış koleksiyonu üzerinden ele alınan bu çalışma, kütüphanelerin oluşumunda bağış koleksiyonların yeri, bağışçıların kimlikleri, bağış kitapların kütüphaneye intikal süreçleri, kütüphaneye intikal eden koleksiyonun sahibi, koleksiyonun boyutları, kitapların içerikleri gibi birçok açıdan değerlendirerek Osmanlı kütüphane tarihine katkı yapmayı hedeflemektedir. Kitap bağışının bizzat koleksiyon/kitaplık sahibi tarafından yapılabileceği gibi varisler tarafından da yapılabileceği hatırdan çıkarılmamalıdır. Son yıllarda kütüphane koleksiyonları özellikle de bağış koleksiyonlar akademik ilgiye mazhar olmaktadır. Bağış koleksiyonların yeni ve farklı açılardan değerlendirilmesine mütevazı bir katkı sunması beklenen bu makalenin kütüphane tarihine olduğu kadar bağışçı profili bağlamında biyografi ve entelektüel tarihe de katkı sunması beklenmektedir. İlk olarak bağış yapılan kurumdan yani Kütüphane-i Umumi-i Osmanî’den kısaca bahsedilecek ardından bağışçı ailenin üyeleri ve koleksiyonun sahibine dair bilgiler verilerek koleksiyonun mahiyeti ele alınacaktır.

KÜTÜPHANE-İ UMUMİ-İ OSMANİ

Kütüphane-i Umumi-i Osmanî 1 Ramazan 1301/25 Haziran 1884’de devlet erkânı ve ulemanın katıldığı büyük bir törenle açılmıştır. Raflarına yerleştirilen bir takım *Naima Tarihi* ile hizmete açılan kütüphane, zamanla derleme başta olmak üzere birçok başka yöntemle koleksiyonunu genişletmiştir. Aslında telif ve tercüme olarak yayınlanan her eserden bir nüshanın kütüphanede toplanmasının öngörülmesi kütüphanenin en başından beri “milli kütüphane” olma amacıyla kurulduğuna işaret ediyordu. Üstelik aynı dönemde kurulmuş olan umumi, hatta adında “milli” sıfatı bulunan kütüphanelerde dahi derleme amaçlı benzer faaliyetler görülmüyordu. Kuruluşundan beri derleme kütüphanesi olsa da vakıf, bağış ve nakil usulleri ile gelen kitaplar her dönem koleksiyonu zenginleştiriyordu.

Kütüphane-i Umumi-i Osmanî’nin koleksiyonundaki kitap sayısı, ilk üç yılda 4164’e, ertesini yıl 4764’e, 1888’de 7068’e ulaşmıştır. II. Abdülhamid zamanında yapılan matbu fihristte ise 8054 cilt kitap bulunduğu kayıtlıdır (Duman, 1992, s. 52). Maarif Nezareti’nin yayınladığı istatistiğe göre II. Meşrutiyet arifesinde 34.500 kitap bulunmaktadır (İstatistik Mecmuası, 1327, s. 39). Kütüphane-i Umumi’nin idaresine dair 1908 tarihli talimatnamede, gündün güne artmakla beraber kırk bin olan kitap mevcudunun mecmualar dâhil edildiğinde altmış bine ulaştığı ifade edilmektedir (BOA, MF. KTU 2/27). Balkan Savaşı yıllarında kaybedilen Osmanlı topraklarından getirilebilen kitaplar da burada depolanmıştır. Hatta bu esnada biriken kitapları saklayabilmek için okuyucu salonu dahi kapatılıp kitap deposu olarak kullanılır (Gökman, 1956, s. 151). Kaybedilen topraklardan getirilen bu tür kitap ve kitaplıklar ile herhangi bir şekilde kütüphaneye bağışlanan kitaplıklar Osmanlı kültür mirasının kütüphane üzerindeki yansımalarıdır. Bu yansımaları daha iyi görebilmek için kitaplıkların mahiyeti ile beraber intikal hikâyelerini de anlatan çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Kütüphane-i Umumi’ye kaybedilen topraklardan getirilen kitaplarla ilgili az ama ümit verici bir literatürden¹ (Altay, 2020, s. 192-196) bahsedilebilirken bağış koleksiyonlar, bağışçılar ve intikal hikâyelerine dair literatür sessizliğini korumaktadır.

¹ Altay’da (2020, s. 192-196) 1877-78 Harbi sonrası Bulgaristan’daki Pazvantoğlu Kütüphanesi kitaplarının Osmanlı Devleti’ne intikali ve M. Nedim Bey’in Kütüphane-i Umumi-i Osmanî’ye teslim ettiği 2009 adet kitap ve 16 Mushaf-ı şerif hakkında ayrıntılı bilgi bulunabilir.

Kütüphaneye çeşitli kurum ve şahıslardan devredilen 70'in üzerinde kitaplık olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları Bezmialem Sultan, Hekimoġlu Ali Paşa, İdris Paşa, Namık Bey, Seretıbbıa Ömer Efendi, Sabit Bey, Trabzonî Hüseyin Efendi'nin kitaplıklarıdır. Kütüphane envanter defterindeki kayıt numaralarına göre koleksiyonları bulunan belli başlı zevat arasında Manastırlı İbrahim Hakkı (12016-13329), Mehmed Eşref Bey (13330-13670), Hasan Fehmi Paşa (13671-14535), Lütfi Bey (14536-14872), Mehmed Nasih Efendi (14873-14903), Mehmet Zihni Efendi (14904-15929), Tevfik Paşa (15930-16094), Münzevizade Arif Bey (16095-16401), Mısır Fevkalade Komiser Başkatibi Arif Bey (16402-16772), Hafız Davud Paşa (16773-17047), Tırnovalı Mehmet Efendi (17048-17087), Rahmi Bey (17088-17215), Ali Haydar Efendi (17216-17385), Gürcüzade Mehmed Asım Efendi (17386-17428), Mehmed Bahaddin Efendi (17429-17456), Süleyman Tevfik Bey (17457-17683), Halil Şerif Paşa (17684-17954), Çerkeşşeyhizade H. Tevfik Efendi (17955-18014), Abdünnafi Efendi (18105-18548), Sun'ullah Efendi (18549-18667), Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (18668-19165), Eshab-ı hayr (19166-19497), Zihni Paşa (19498-19676) bulunmaktadır. (Duman, 1984, s. 11) Kitap merakı ile tanınan Osmanlı bürokrat ve ulemasının başı çektiği bu liste, Kütüphane-i Umumi'nin sahip olduğu koleksiyonları meydana getirenleri göstermektedir. Bu koleksiyonların kütüphaneye intikaline dair bilgilerden yoksun olmamız literatürde kütüphanenin bağışçı profiline dair herhangi bir çalışmanın olmamasına yol açmıştır. Burada bağışçıların çoğu zaman kitaplıkları oluşturan şahıslardan ziyade devletin kütüphane açılışında yaptığı kitap bağışı çağırısına ilk günden itibaren kulak veren kurumlar ve varisler olduğunun altı çizilmelidir. Her hâlükârda kütüphanenin tarihçesi ve koleksiyonun mahiyetine dair oldukça zengin veriler sunabilecek bağışçılara daha doğrusu koleksiyon sahiplerine dair malumatların artması gerekmektedir. Bu ihtiyaç doğrultusunda koleksiyonların intikal hikâyeleri araştırılacağı gibi daha çok intikal hikâyesi de yazılacaktır.

Resim 1. Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'nin Okuma Salonu

Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'nin İstanbul'da bir milli kütüphane mahiyetinde okuyucuya hizmet vermesi, koleksiyonun gelişmesini olumlu manada etkiler. Çünkü varisler yakınlarının kendilerine miras kalan kitaplıkları için Beyazıt'taki kütüphaneyi yeni ve güvenilir bir adres olarak değerlendirmiştir. Varisler kitapların herkesin istifadesine sunulacağı bir imkânı görmezden gelmemiş ve koleksiyon zenginleştirme seferberliğine dâhil olmuşlardır. Elbette varislerin bu tavrı/tercihi kütüphaneyi kendi ailelerine ya da yakınlarına hasretmek yerine kamu yararını gözeterek kitaplığı herkesle paylaşmayı öngördüğü için takdir edilesi bir haslettir. Bu seferberliğe milli bir vazife bilinci ile olduğu kadar merhum yakınlarının ruhunu şad etmek için de katılmışlardır. Bu tür motivasyonların en müşevvik unsurlarından birinin kurumsal güvenilirlik olduğunu söylemeye hacet yoktur. İşte bu yazıda benzer bir tavır sergileyen Çerkeşşeyhîzâde ailesinden ve onların Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'ye bağışladıkları kitap koleksiyonundan bahsedilecektir.

BAĞIŞCI ÇERKEŞŞEHİZÂDELER VE TEVFİK EFENDİ KİTAPLIĞI

Babalarından intikal eden kitaplığı daha çok insanın istifade etmesi maksadıyla Kütüphane-i Umumi'ye devretmeye karar veren oğullar 1912 yılı baharında harekete geçerek bağış sürecini başlatmıştır. Meclis-i Meşayih nazır-ı esbaki Çerkeşşehizâde Tevfik Efendi merhum adına mahdumları es-Seyyid [Mustafa] Server ve es-Seyyid [Mehmed] Baha[eddin] Beyler tarafından Kütüphane-i Umumi'ye terk ve teberrü edilen büyük/küçük 158 cilt kitap, müfettiş gözetiminde hafız-ı kütüp efendilere teslim edilmiştir. (MF KTU 9/22) Hafız-ı kütüpler söz konusu teslimatı aldıklarına dair imzaladıkları evrakla birlikte kitapları deftere işlemişlerdir. (MF KTU 9/30) Kütüphane-i Umumi'ye emanet edilen koleksiyonun mahiyetinden önce kitapların sahibi Tevfik Efendi'den (1827-1893) bahsedilmelidir. Her ne kadar kitaplıklar sahiplerine dair malumat verse de Çerkeşî Tevfik Efendi'nin kısa biyografisini vermek faydalı olacaktır.

1827'de Ankara'da dünyaya gözlerini açan Tevfik Efendi'nin babası Halvetiye tarikatının Şabaniye kolunun pir-i sanisi Mustafa Çerkeşî Efendi'nin oğlu Ankara'da ilmî faaliyetlerde bulunmuş olan Osman Vehbi Efendi'dir.² Ehl-i tarik bir aileye mensup olan Tevfik Efendi, yirmili yaşlarında tahsilini tamamlamak için İstanbul'a gelir. Vidinli Mustafa ve Hafız Seyyid Efendilerden okuduğu derslerin icazetini alır. Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde ve Kahire'de görev yapar. Kahire'de görev yaptığı esnada bir divan yayımlar. Daha sonra memleketi Çerkeş'e dönerek 10-12 yıl burada hizmet edip, okuttuğu 20 kadar talebeye icazet verir. İne-i şehriyye ve harbiye, İlga-yı kavaim komisyonu başkanlığı gibi bir takım resmi hizmetlerde bulunur. Meclis-i Tedkikat-ı Şer'iyye azalığına ilaveten Rumeli Kazaskerliği muavinliği ile Meclis-i Meşayih nezareti gibi ilmiye bürokrasisinde önemli makamlarda görevlendirilir. (Diğiroğlu, 2018, s.18) Öyle anlaşılıyor ki Tevfik Efendi vefat ettiği tarihe kadar nazırlık görevini sürdürmüştür. Kabri Aksaray civarındaki Şabanî-Çerkeşî tekkesi olan şeyh Ekmeleddin Dergahı haziresindedir. (Azamat, 1993, s.273-4)

Kışları Süleymaniye'de bir konakta yazları Erenköy'de bir köşkte ikamet eden M. Tevfik Efendi sağlığında dört defa evlenir. Bu evliliklerden küçük yaşta ölen Baha Bey, Osmanlı Devleti'nin son nakibüleşrafi olan Ahmed Muhtar Bey, Miralay Edhem Bey, Babiali'de Amedi-i Hümayun Dairesi'nde görevli Server Bey, Faika Hanım, Mehmed Baha Bey, Seniyye Hanım, Didar Hanım isminde sekiz çocuğu olur. (Yücer, 2008, s. 334)

M. Tevfik Efendi *İcmal-i İlm-i Nahv, Tahkik-i İdrâkât*, ilm-i sarfa dair *Mufasssal* ve daha birçok mevzuda ilmi eserler kaleme alır. 1883 yazında *Miftahü'l-Akaid* adlı eserini yayımlar. Bir arazi meselesini çözmek üzere görevlendirildiği Aydın vilayetinde Şeyh-i ekber hakkında *Levayih-ı Kudsiyye* ile Arapça bir eser kaleme alarak İzmir vilayet matbaasında bastırır. Türkçe olarak kaleme aldığı *Tuhfetü's-Sıbyan* nahv ilmine dairdir. Meclis-i Meşayih nazırı iken yayınladığı *Meziyyetü'l-İslam* ile Sırrı Paşa'nın risalesine reddiye olarak kaleme aldığı *Akaid-i Nesefî Tercümesindeki Yanlışlıklar* da basılı eserleridir. Mantık, kelam ve felsefe konularına dair yazdığı *Gayetü'l-Beyan fi İlm-i'l-Mizan* adlı eseri Mekteb-i Sanayi Matbaası'nda basılmıştır. Süleymaniye kütüphanesinde yazma nüshası bulunan *Ta'zimu's-Sahabe* adlı bir eseri daha bulunmaktadır. (Tevfik Efendi, 1304, s.46-8)

² Babasının ölümünden sonra Ankara'ya yerleşerek şehrin tanınmış alimlerinden biri olan Osman Vehbi Efendi'yi II. Mahmud İstanbul'a davet etmiş ve kendisine İstanbul ruusu verilmiştir. Çeşitli eserleri olan Osman Efendi'nin II. Mahmud için kaleme aldığı *el-Hisnü'l-hasin* (Kahire, ts.) ve *Tasrifatü'l-Farisiyye* (İstanbul 1267) adlı iki basılmış kitabı vardır. Nihat Azamat, "Çerkeşî Mustafa Efendi", *DİA*, c.8, İstanbul 1993, s. 272.

Resim 1a. Tevfik Efendi'nin Telifi olan *Risale-i Hamidiye*'nin Kapaġında BaġıŖçı Oġulların Yazdıġı Hediye Notu ve BaġıŖcılarının Mühürleri

Görüldüğü üzere yoğun görevleri arasında kitap telifinden geri durmayan Çerkeşşeyhizade Tevfik Efendi ardında birçok eser bırakan velud bir yazardır. Bu nedenle kütüphaneye baġıŖlanan kitaplar arasında kendi eserlerinden nüshalar da bulunmaktadır. Babalarının vefatıyla muhafaza etmeye başladıkları kitaplığı Kütüphane-i Umumi'ye teslim eden M. Bahaeddin (1873-1952) ve M. Server Beylerin (1865-?) kitapları daha fazla insanla paylaşmak istedikleri aşikârdır. Çünkü pederlerinin telifi olan *Risale-i Hamidiye*'nin kapaġına yazdıkları 8 Nisan 1912 tarihli hediye notunda babalarının hayırla anılmasına vesile olması maksadıyla baġıŖladıklarını açıkça ifade etmişlerdir. Bu cömert oğullardan Mustafa Server Osmanlı bürokrasisinin üst kademelerinde görev yaparken Mehmed Bahaeddin kadı ve naiplik başta olmak üzere birçok görevde bulunan bir ilmiye mensubudur.³ Dolayısıyla ilmiyede vazifeli es-Seyyid M. Bahaeddin Efendi'nin kitapları şahsi kullanımına hasretmeyip kamu yararını gözeterek baġıŖlamayı tercih etmesi özellikle takdire şayandır.

Resim 2. Kütüphane BaġıŖcılarından M. Bahaeddin Efendi, Kastamonu Kadılığı Esnasındaki ÇalıŖma Odasında

³ Mustafa Server Bey'in biyografisine dair Osmanlı Arşivi'ndeki sicil dosyası kaydı için bkz. BOA, DH SAİD 28/315; Mehmed Bahaeddin Efendi'nin biyografisi (Albayrak, 1996, s. 42-43).

Hafız-ı kütüplerin yaptığı listede kitaplara dair isim, cilt adeti ile matbu ya da yazma olarak tür bilgileri bulunmaktadır. Bu kayıtlara göre teslim alınan kitaplığın %82'si matbu %18'i yazma eserden müteşekkildir. Tevfik Efendi'nin kitaplığı bir ulema kütüphanesinden bekleneceği gibi dini ilimler yoğunluklu bir koleksiyondur. Yine benzer şekilde Arapça'nın hakim olduğu kitaplıkta az sayıda Türkçe eser bulunur. Koleksiyondaki kitap sayıları itibariyle birbirine yakın rakamlarda seyreden tefsir, hadis, fıkıh, akaid ve kelam ile mantık kitaplarını daha az sayıdaki siyer kitapları takip etmektedir. Kurani ilimlere ve Kuran fihrisine dair az sayıda da olsa eser mevcuttur. İslam ahlak ve adabına, ibadete, tasavvuf ve tarikatlara dair kitapları evrad ve zikir kitabı takip etmektedir. *Keşfü'z-zünun* gibi bibliyografya kitabının yanısıra Arapça ve Arapça/Farsça sözlükler dikkati çekmektedir. Ayrıca kitaplıkta Osmanlı kadıların el kitabı mahiyetindeki Sakk mecmualarından biri yazma nüsha halinde bulunmaktaydı. Arap dili ve edebiyatına dair kitapların sayısı dini ilimlere dair eserler kadar olmasa da hatırı sayılır miktardadır. Görüldüğü üzere Çerkeşşeyhîzâde Tevfik Efendi'nin Kütüphane-i Umumi'ye devredilen kitapları Osmanlı ilmiyesine mensup bir alimin kitaplığından beklenebilecek evsafa bir koleksiyondur.

Resim 3. ve 4. Kütüphane-i Umumi Görevlilerinin Kitapları Teslim Alıp Oluşturduğu Liste
Kaynak: (Osmanlı Arşivi, MF KTU 9/30)

SONUÇ

Bu makalede Kütüphane-i Umumi-i Osmanî bağışçılarından Çerkeşşeyhîzâde ailesi örneğinden hareketle kütüphanedeki bir bağış koleksiyonu ele alındı. Koleksiyonun bânisi Tevfik Efendi'nin biyografisi ile kitaplığın mahiyeti birlikte değerlendirildi. Söz konusu kitaplığın bağış teslim evrakından yola çıkılarak hazırlanan bu yazıda vurgulamak istenen şeylerden birisi, Kütüphane-i Umumi'nin bağışçılarına dair literatürün sessizliğidir. Hâlbuki Kütüphane-i Umumi'nin diğer koleksiyonları için de ulaşılabilen bağış hikâyeleri ile birlikte kütüphane bağışçılarının tespiti kıymetli sonuçlar verebilir. Babalarının kitaplığını bağışlayan M. Bahaeddin ve M. Server Beyler gibi diğer bağışçıların da haklarının teslim edilmesi adına bu mütevazı çalışmanın bir yol açması ümidindeyiz. Ancak bu tür çalışmaların çoğalmasıyla birlikte Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'nin bağışçı profili ortaya çıkarılabilir. Dolayısıyla bağışçılar ve koleksiyon sahiplerinin kimlikleri ile mümkün mertebeye bağış hikâyelerinin derlenmesi, Kütüphane-i Umumi-i Osmanî'nin kurumsal tarihine yapılacak bir katkı olduğu kadar kültür tarihimize de yapılacak bir hizmet olacaktır.

Resim 5. Babasının Koleksiyonunu Kütüphane-i Umimi'ye Bağışlayan M. Baha Efendi (Baha Tanman Arşivi)

KAYNAKÇA

- Albayrak, S. (1996). *Son Devir Osmanlı Uleması* içinde (c.3,42-43). İstanbul.
- Altay, A. (2020). Pazvantoglu Osman ve Vidin’de Kurduğu Kütüphane. *Bilgi Yönetimi*, 3(2), 185-199.
- Azamat, N. (1993). Çerkeşi Mustafa Efendi, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (c.8, 272-5). İstanbul.
- Duman, H. (1984). *Beyazıt Devlet Kütüphanesi 100 Yaşında*. İstanbul: Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi.
- Çerkeşseyhizade Tefvik Efendi. (1304). *Kasâid-i Tefvik*, İstanbul: Mihran Matbaası.
- Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Müdüriyeti Defterleri (DH SAİD) 28/315.
- Dersaadet ve vilayatta kain mekatib-i resmiye ve hususiyeye ve Dersaadet’te bulunan medaris-i İslamiye ile kütüphanelere dair istatistik mecmuası (1327). Darülhilafeti’l-Aliyye (İstanbul): Maarif-i Umumiye Nezareti İstatistik Müdüriyeti.
- Dıgıroğlu, F. (2018). II. Abdülhamid Döneminde Dini Yayıncılık: İslami Metinleri Kim Üretir?-II. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 54, 1-44.
- Duman, H. (1992). Beyazıt Devlet Kütüphanesi. *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (c. 6, 51-52). İstanbul.
- Gökman, M. (1956). Beyazıt Umumi Kütüphanesi, *Türk Kütüphaneciliđi*, 5(2), 148-166.
- Maarif Nezareti Kütüphane-i Umumi Dosyaları (MF KTU) 2/27, 9/22, 9/30.
- Osmanlı Arşivi, MF KTU 9/30.
- Yücer, H. M. (2008). Bir İbn Arabî Müdafaası: Çerkeşîzâde Mehmed Tefvik Efendi ve Levâyihu’l-kudsiyye fi fedâili’ş-Şeyhi’l-Ekber adlı Eseri. *Tasavvuf (İbnü’l-Arabî Özel Sayısı-1)*, 9(21), 331-351.